

Postanowienie z dnia 19 marca 2009 r.

II UK 272/08

Sprawa o ustalenie odpowiedzialności współnika spółki cywilnej za zaległości składkowe spółki (art. 115 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.) w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) jest sprawą o prawa majątkowe, w której o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.).

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Herbert Szurgacz.
Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 19 marca 2009 r. sprawy z wniosku Doroty D. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w L. z udziałem zainteresowanego Tomasza P. o składki na ubezpieczenie społeczne, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 23 kwietnia 2008 r. [...]

- I. o d r z u c i ł skargę kasacyjną;
- II. nie obciążył organu rentowego kosztami postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 3 października 2007 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Legnicy zmienił częściowo decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w L. (zwanego dalej Zakładem) z dnia 23 maja 2007 r. w ten sposób, że ustalił, iż wnioskodawczyni Dorota D. nie ma zaległości z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w Spółce Cywilnej „P.” w L. w zakresie składek na: ubezpieczenie zdrowotne w kwocie 8.096,06 zł, na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w kwocie 275,17 zł, a w pozostałym zakresie od-

dalił odwołanie wnioskodawczynie. Rozstrzygnięcie oparto na następujących ustaleniach.

Wnioskodawczynie, w okresie do 1 lutego 2003 r. do 3 listopada 2004 r. była - wraz z Tomaszem P. i Urszulą P. - współnikiem w spółce cywilnej „P.” w L. Wspólniczka Urszula P. zmarła 20 marca 2003 r. Decyzją z 6 września 2006 r. Zakład określił zaległość Tomasza P. z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wraz z odsetkami na łączną kwotę 11.575, 43 zł. W celu wyegzekwowania tych należności przeprowadzone zostało postępowanie wyjaśniające, w ramach którego ustalono, że nieistniejąca spółka cywilna „P.” nie ma majątku. Wspólnik Tomasz P. prowadzi działalność gospodarczą i zatrudniony jest na podstawie umowy o pracę. Z tego tytułu osiąga wynagrodzenie w wysokości niepozwalającej na skuteczną egzekucję. W związku z niemożnością przeprowadzenia egzekucji z majątku Tomasza P., Zakład zaskarżoną decyzją - na podstawie art. 107, 108 i 115 Ordynacji podatkowej - objął wnioskodawczynię odpowiedzialnością za zaległe składki, które wynoszą: 3.878 zł - z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, 8.096,06 zł - z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne oraz 275,17 zł - z tytułu składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, we wszystkich przypadkach wraz z odsetkami liczonymi na dzień 23 maja 2007 r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji wskazał, że sprawa dotyczy odpowiedzialności wnioskodawczynie za zobowiązania składkowe powstałe w trakcie prowadzenia przez nią działalności gospodarczej w ramach spółki cywilnej „P.”, przy czym składki te dotyczą bezpośrednio drugiego ze współników - Tomasza P. Przepis art. 115 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.), do którego odsyła art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm., zwanej dalej ustawą systemową), wprowadza w spółkach niemających osobowości prawnej solidarną odpowiedzialność osoby trzeciej za zobowiązania składkowe. Zatem współnik spółki cywilnej odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie ze spółką i pozostałymi współnikami za zaległości składkowe spółki i współników. Istota odpowiedzialności solidarnej pozostawia wierzycielowi możliwość wyboru podmiotu, od którego będzie dochodził swych należności. Z tego względu wnioskodawczynie ponosi odpowiedzialność za zaległości z

tytułu składek na ubezpieczenie społeczne dotyczące drugiego współnika, a wymienione w zaskarżonej decyzji.

W ocenie Sądu Okręgowego, odpowiedzialność ta nie obejmuje innych niż składki na ubezpieczenie społeczne zaległości składkowych, gdyż odpowiedzialność osób trzecich za zaległości czy to składkowe, czy podatkowe innych osób powinna być wyjątkiem. Zasadą jest, że to podmiot bezpośrednio odpowiedzialny za zapłatę powinien ponosić konsekwencje nieuiszczenia należnych za siebie składek. Przepis art. 32 ustawy systemowej, dotyczący składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, ma zdecydowanie odmienną treść niż dotyczący składek na ubezpieczenie społeczne art. 31, i stwierdza, że „do składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, na ubezpieczenie zdrowotne w zakresie: ich poboru, egzekucji, wymierzania odsetek za zwłokę i dodatkowej opłaty, przepisów karnych, dokonywania zabezpieczeń na wszystkich nieruchomościach, ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika oraz stosowania ulg i umorzeń stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składek na ubezpieczenia społeczne”. Odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących składek na ubezpieczenie społeczne dotyczy zatem tylko określonego w tym przepisie zakresu, czyli kwestii poboru i egzekucji składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Pojęcia „pobór i egzekucja” to nie to samo co ustalenie odpowiedzialności podmiotu. Nie są to zatem pojęcia tożsame i dotyczą dwóch różnych zagadnień. Najpierw bowiem ustala się na jakiej podstawie odpowiedzialność ponosi określony podmiot, a następnie dokonuje się poboru i egzekucji świadczeń, a zatem są to inne etapy postępowania. Skoro ustawodawca w taki sposób sformułował art. 32, to nie można rozciągać zasad ustalania odpowiedzialności osoby trzeciej na składki na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Traktowane są one w tym zakresie inaczej niż składki na ubezpieczenie społeczne, co wynika z treści art. 31 i 32 ustawy systemowej oraz ich odrębności formalnej (dwa rozłączne przepisy). Przepis art. 31 tej ustawy nie wspomina również o składkach na ubezpieczenie zdrowotne w kontekście możliwości rozciągnięcia odpowiedzialności za nie na osoby trzecie. Obowiązujące w okresach, których dotyczy zaskarżona decyzja, przepisy - najpierw art. 33 ust. 1 ustawy z 23 stycznia 2003 r. o powszechnym ubezpieczeniu społecznym w Narodowym Funduszu Zdrowia (jednolity tekst: Dz.U z 2004 r. Nr 5, poz. 1 ze zm.), a następnie art. 93 ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. Nr

21, poz. 2136 ze zm.) stanowią, że składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz należności z tytułu odsetek za zwłokę nieopłacone w terminie podlegają ściągnięciu na zasadach określonych w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych. Określenie „ściągnięcie” jednoznacznie wskazuje na kwestie dotyczące egzekwowania tych składek, a nie ustalania zasad odpowiedzialności.

Wyrokiem z dnia 23 kwietnia 2008 r. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu oddalił apelację Zakładu od powyższego wyroku, podzielając poczynione w sprawie ustalenia oraz dokonaną przez Sąd pierwszej instancji ocenę prawną.

Sąd Apelacyjny wskazał, że w świetle art. 32 ustawy systemowej, odpowiedzialność wspólników spółki cywilnej w istocie kształtuje się w ten sposób, iż odpowiadają oni za niezapłacone składki na ubezpieczenie społeczne, natomiast nie ponoszą odpowiedzialności za składki zdrowotne, na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Brzmienie tego przepisu nie wskazuje, aby do tego rodzaju należności miały zastosowanie przepisy Ordynacji podatkowej regulujące odpowiedzialność osób trzecich, w tym wspólników spółek cywilnych. Oznacza to brak możliwości orzeczenia o odpowiedzialności wspólnika lub byłego wspólnika za nieuiszczone składki zdrowotne, składki na Fundusz Pracy, a także składki na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

W ocenie Sądu drugiej instancji, przedmiotowa sprawa dotyczy nieopłaconych składek ubezpieczeniowych, których wartość wyraża się w konkretnej kwocie. Nie jest to zatem sprawa o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego w rozumieniu ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, a tym samym stosuje się ogólne zasady dotyczące kosztów zastępstwa adwokackiego uzależnione od wartości przedmiotu sporu.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku Zakład zarzucił naruszenie prawa materialnego przez jego błędną wykładnię, a mianowicie art. 32 i art. 31 ustawy systemowej, poprzez uznanie, że wnioskodawczyni jako wspólnik spółki cywilnej odpowiada wyłącznie za nieopłacone składki na ubezpieczenie społeczne, natomiast nie ponosi odpowiedzialności za składki zdrowotne, składki na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i w konsekwencji nie ma zaległości na rzecz organu rentowego z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w spółce cywilnej „P.” w L. w zakresie składek na ubezpieczenie zdrowotne, a także składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracow-

niczych, w sytuacji gdy przepis art. 32 wymienionej wyżej ustawy wskazuje, że do składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, na ubezpieczenie zdrowotne w zakresie: ich poboru, egzekucji, wymierzania odsetek za zwłokę i dodatkowej opłaty, przepisów karnych, dokonywania zabezpieczeń na wszystkich nieruchomościach, ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika oraz stosowania ulg i umorzeń stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składek na ubezpieczenia społeczne.

Wskazując na powyższy zarzut, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, jak również o uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji w punkcie pierwszym i trzecim i oddalenie odwołania wnioskodawczyni, względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że po pierwsze - przedmiotem sprawy jest objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, a tym samym zgodnie z art. 398² § 1 k.p.c., skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia, oraz po drugie - w myśl art. 115 Ordynacji podatkowej, wspólnik spółki cywilnej, jak również były wspólnik takiej spółki, ponosi solidarną odpowiedzialność za zobowiązania spółki, a także wspólników, wynikające z działalności spółki. O odpowiedzialności orzeka się w decyzji wydanej na podstawie art. 108 § 1 Ordynacji podatkowej, przy czym obydwie z przytoczonych przepisów znajdują zastosowanie poprzez art. 31 ustawy systemowej. Oznacza to, że obciążenie wspólnika składkami, które ciążyły na spółce, jest możliwe w wyniku wydania i doręczenia stosownej decyzji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Co prawda niniejsza skarga kasacyjna została przyjęta do rozpoznania, nie oznacza to jednak niemożności badania przez Sąd Najwyższy na tym etapie postępowania jej dopuszczalności. Stosownie do art. 398¹ § 1 k.p.c., od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie strona, Prokurator Generalny lub Rzecznik Praw Obywatelskich może wnieść skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. W myśl art. 398² § 1 k.p.c., skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa

majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, w sprawach gospodarczych - niższa niż siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Z kolei stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania.

Analiza wymienionych wyżej przepisów wskazuje, że wartość przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej nie zawsze jest tożsama z wartością przedmiotu sporu, czyli kwotą właściwą dla chwili wniesienia pozwu, ale wyznaczona jest przez objęty granicami zaskarżenia przedmiot rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji. Wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną nie może więc przekraczać wartości żądania, co do którego powództwo zostało oddalone prawomocnym wyrokiem sądu odwoławczego (por. między innymi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2002 r., I PZ 101/02, LEX nr 74714). Inaczej rzecz ujmując, wartość przedmiotu zaskarżenia, którego dotyczy skarga kasacyjna, może obejmować tylko roszczenia będące przedmiotem sporu w postępowaniu odwoławczym, które stronie wnoszącej skargę zostały oddalone przez sąd drugiej instancji i których z tego względu dochodzi w postępowaniu kasacyjnym.

W sprawie, w której wniesiona została niniejsza skarga kasacyjna, wartość przedmiotu sporu stanowiła łączna kwota 12.249,23 zł wynikająca z zaskarżonej przez wnioskodawczynię decyzji Zakładu, ustalającej jej odpowiedzialność za zaległe składki na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wraz z odsetkami. Sąd pierwszej instancji uwzględnił odwołanie wnioskodawczynie do łącznej kwoty 8.371,23 zł, a apelacja Zakładu w tym zakresie została oddalona zaskarżonym wyrokiem Sądu odwoławczego. Zatem ta właśnie kwota stanowiła wartość przedmiotu podlegającego rozpoznaniu przez Sąd drugiej instancji i tylko ona może stanowić wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną.

Zasady tej skarżący nie kwestionuje, wywodzi natomiast, że niniejsza skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia, gdyż przed-

miotem sprawy było objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Twierdzenie skarżącego jest niezasadne, albowiem kwestia ta w ogóle nie była objęta rozpoznaniem, a rozstrzygnięcie Sądu drugiej instancji dotyczy wyłącznie ustalenia odpowiedzialności wnioskodawczyni za zaległości spółki cywilnej z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne oraz na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, odpowiednio do przedmiotu decyzji Zakładu i zakresu zaskarżenia apelacją wyroku Sądu pierwszej instancji. Zresztą sam skarżący wywodzi, że „istota sporu w przedmiotowej sprawie sprowadza się do ustalenia, czy wnioskodawczyni, jako wspólnik spółki cywilnej „P.” w L., ponosi odpowiedzialność za zaległości składkowe spółki cywilnej wymienione w decyzji organu rentowego z dnia 23 maja 2007 r. (...), z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie zdrowotne w kwocie 8.096,06 zł, a także składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w kwocie 275,17 zł”. Sprawa taka jest sprawą o prawa majątkowe, w której o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia (por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2006 r., I UZ 17/06, OSNP 2007 nr 21-22, poz. 334).

Skarga kasacyjna podlegała zatem odrzuceniu przez Sąd drugiej instancji, a skoro nie zostało to uczynione, dokonał tego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. Rozstrzygnięcie o kosztach oparto o odpowiednio stosowany art. 102 k.p.c., mając na uwadze, iż zgodnie z wykładnią dokonaną przez Sąd Najwyższy w uchwałach z dnia 7 maja 2008 r., II UZP 1/08 (OSNP 2008 nr 23-24, poz. 352) oraz z dnia 4 czerwca 2008 r., II UZP 3/08 (OSNP 2009 nr 11-12, poz. 148), odpowiedzialność wspólnika za zaległości składkowe spółki odnosi się również do składek na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

=====